

Redovisning av uppdrag avseende examensmål och ämnesplaner för gymnasieskolan m.m. (U2009/2114/G, U2009/5688/G) samt tillägg till uppdraget (U2010/3157/G)

Skolverket fick den 1 oktober 2009 uppdraget avseende examensmål och ämnesplaner för gymnasieskolan m.m. (U2009/2114G, U2009/5688/G) från regeringen. Den 20 maj 2010 mottogs ett tillägg till uppdraget avseende examensmål och ämnesplaner för gymnasieskolan m.m. (U2010/3157/G). I tilläggsuppdraget anges att Skolverket ska redovisa förslag till ämnesplaner för gymnasiegemensamma ämnen till Utbildningsdepartementet senast den 23 september 2010. Dessutom anges att Skolverket vid utformandet av förslag till ämnesplan i matematik ska utgå från att alternativa kurser får förekomma även efter den inledande kursen i ämnet.

Den 15 februari 2010 redovisade Skolverket huvuddelen av uppdraget avseende examensmål och ämnesplaner för gymnasieskolan m.m. Härmed redovisas resterande delar samt tilläggsuppdraget.

Redovisningen följer uppdragets struktur och varje del i uppdraget har fått en egen rubrik i redovisningen. Skolverket anger vilka delar som redan är redovisade och vilka som redovisas vid detta tillfälle. Förslag till ämnesplaner för de gymnasiegemensamma ämnena bifogas i bilaga 1 och exempel på ämnesplaner för några yrkesämnen i bilaga 2.

Per Thullberg
Generaldirektör

Jan Sydhoff
Enhetschef

I ärendets slutliga handläggning har Camilla Asp, Ragnar Eliasson, Ann Charlotte Gunnarson, Tommy Lagergren, Ulrika Lindén, Eva Lindgren samt Helen Ängmo i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

Innehåll

<i>Redovisning av uppdrag avseende examensmål och ämnesplaner för gymnasieskolan m.m. (U2009/2114/G, U2009/5688/G) samt tillägg till uppdraget (U2010/3157/G)</i>	1
<i>Innehåll</i>	2
<i>Sammanfattning av Skolverkets förslag</i>	3
1. Ämnesplaner	4
1a Ämnesplaner	4
1a.1 Inledning	5
1a.2 Ämnets syfte.....	6
1a.3 Kurser i ämnet	8
1a.4 Kursens namn, kursens poängomfattning.....	9
1a.5 Centralt innehåll	10
1a.6 Kunskapskrav	12
1b Stödande material för bedömning och betygsättning	18
2. Gymnasiegemensamma ämnen	19
3. Programgemensamma ämnen	21
4. Nationella inriktningar	21
5. Programfördjupning	21
5a Kunskapsområden inom programfördjupningen.....	21
5b Ämnen och kurser inom programfördjupningen	21
6. Examensmål	21
7. Examenskrav för yrkesprogrammen	21
8. Entreprenörskap	21
<i>Genomförande av uppdraget</i>	21
<i>Ämnesplaner för de gymnasiegemensamma ämnena, se bilaga 1</i>	22
<i>Exempel på ämnesplaner för några yrkesämnena, se bilaga 2</i>	22

Sammanfattning av Skolverkets förslag

1. Ämnesplaner

Skolverket redovisar dels förslag till ämnesplaner för de gymnasiegemensamma ämnena, dels de principer enligt vilka ämnesplanerna, både de gymnasiegemensamma och övriga, är framtagna. Grunden för dessa principer är att ämnesplanerna ska bli tydligare.

En del av tydligheten är att samtliga gymnasieskolans ämnesplaner följer samma struktur med en inledande text, en syftestext och en måltext på ämnesnivå samt ett centralt innehåll och kunskapskrav på kursnivå. I dag finns olika kursplanestrukturer för olika ämnen.

En annan del som skapar tydlighet är att syftestexten och måltexten i ämnesplanerna är skrivna i uppfordrande ”ska-form”, där ”ska” styr undervisningen och inte den enskilda eleven. Det centrala innehållet anger det innehåll som ska behandlas i undervisningen och är en viktig del i ämnesplanernas tydlighet.

I de framtagna ämnesplanerna finns en tydlig relation mellan mål, innehåll och kunskapskrav, vilket också bidrar till tydligheten. Kunskapskraven anges för betygsstegen E, C och A och är för vart och ett av dessa formulerade som en löpande, styckeindlad text och inte som en punktlista som dagens betygsriterier. Hela kvalitetsbeskrivningen är framskriven för varje betygssteg och varje betygssteg står för sig själv. För att markera progressionen mellan betygsstegen och öka kunskapskravens tydlighet har det som skiljer sig åt mellan E, C och A markerats med fetstil.

Nivåmarkörerna i kunskapskraven har gjorts med hjälp av en generell progressions-tabell. Progressionstabellen har kommit till för att i så stor utsträckning som möjligt använda samma kunskapsuttryck i olika kurser och därmed minska det antal begrepp som används. Detta skapar tydlighet och gör det möjligt att förklara kunskapskraven på ett övergripande sätt.

2. Gymnasiegemensamma ämnen

Skolverket föreslår ett matematikämne som är indelat i tre ”spår”. Spår a för yrkesprogram, spår b för ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapsprogrammet samt spår c för naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet. Samtliga inledande kurser förutsätts ge grundläggande högskolebehörighet och samtliga kurser på nivå 2 och 3 förutsätts ge särskild högskolebehörighet till utbildningar som kommer att kräva dessa nivåer.

1. Ämnesplaner

1a Ämnesplaner

Skolverket ska utarbeta ämnesplaner för samtliga ämnen i gymnasieskolan samt utforma kunskapskrav för samtliga kursers betygssteg A, C och E. Därefter är det regeringen som fastställer ämnesplaner inklusive kunskapskrav för de gymnasiegemensamma ämnena och Skolverket för övriga ämnen.

Den del av uppdraget som handlar om ämnesplaner redovisas nu till regeringen genom att Skolverket anger de principer enligt vilka ämnesplanerna är framtagna. Dessutom redovisas tilläggsuppdraget, dvs. ämnesplaner för de gymnasiegemensamma ämnena. Dessa presenteras i bilaga 1. Där framgår också vilka överväganden Skolverket har gjort, centrala ställningstaganden och de viktigaste motiven och utgångspunkterna för dessa, vilka reaktioner Skolverket har fått på ämnesplanerna samt de branscher och andra avnämare, programreferensskolor och andra referensgrupper som beretts möjlighet att lämna synpunkter på ämnesplanerna. Som en information till regeringen ger Skolverket också exempel på ämnesplaner för några yrkesämnen i bilaga 2.

Förslagen till ämnesplaner har legat ute på remiss under perioden 17 maj till 16 augusti 2010. Skolverket kommer att fastställa ämnesplaner för samtliga ämnen utöver de gymnasiegemensamma löpande under oktober 2010.

De principer enligt vilka ämnesplanerna är framtagna anges under respektive rubrik för ämnesplanen. Dessa principer har fungerat som ett underlag för experternas arbete och styrt utformningen av ämnesplanerna. Huvudprincipen är, precis som uppdraget anger, att samtliga gymnasieskolans ämnesplaner ska följa samma struktur. I dag finns olika kursplanestrukturer för olika ämnen.

1a.1 Inledning

Inledningsvis beskrivs övergripande ”ämnet/kunskapsområdet”. Denna text skrivs som en beskrivning i presens. Texten tar exempelvis upp ämnets vetenskapliga förankring, vad ämnet övergripande behandlar samt motiv för att ämnet finns. Dessutom beskrivs i vissa ämnen kunskapsområdet som sådant.

I de förslag till kursplaner för grundskolan som Skolverket har redovisat till regeringen (U2009/312/S) beskrivs i den inledande texten motiven till varför ämnet finns i grundskolan.

Gymnasieskolans och grundskolans inledande texter är till sin karaktär något olika. Grundskolans texter handlar mer om motiven för ämnet medan gymnasieskolans texter mer handlar om ämnet/kunskapsområdet. För grundskolans ämnen är det befogat att motivera varför ämnet finns i grundskolan. För många av gymnasieskolans ämnen, framför allt yrkesämnena, finns inte skäl att ange denna typ av motiv. Ämnet måleri finns till exempel i gymnasieskolan för att det behövs målare. För gymnasieskolans del anser Skolverket att det är viktigare att hålla ihop och skriva samma typ av inledande text för samtliga gymnasieskolans ämnen snarare än att de gymnasiegemensamma ämnena ska skrivas på samma sätt som motsvarande ämnen i grundskolan. Skolverket har därför bedömt att skillnaderna mellan skolformerna motiverar att grundskolans kursplaner och gymnasieskolans ämnesplaner avviker i detta avseende från varandra.

1a.2 Ämnets syfte

Ämnets syfte består av två delar – en syftestext och en måltext.

1a.2.1 Syftestexten

Den första delen är en syftestext som är ämnesspecifik. I syftestexten beskrivs vilka kunskaper eleverna ska utveckla genom undervisningen i ämnet. För att vara styrande uttrycks detta uppfordrande i ”ska-form”, där ”ska” styr undervisningen. I texten kan det även förekomma beskrivningar i presensform men de står då i relation till en uppfordrande skrivning om undervisningen. I formuleringarna görs också eleverna aktiva. Denna text inleds med ”Undervisningen i ämnet x ska syfta till att eleverna utvecklar...”.

I vissa ämnesplaner beskrivs också metoder som är viktiga för att ämnets syfte ska uppfyllas. Det kan exempelvis handla om experimentellt och laborativt arbete inom naturvetenskapliga ämnen. Detta skrivs också huvudsakligen uppfordrande i ”ska-form”.

I syftestexten uttrycks också sådant som inte ska betygsättas. Exempel förekommer i syftestexten.

1a.2.2 Måltexten

Den andra delen är en måltext som är ämnesspecifik. I målen uttrycks det som ska betygsättas och samtliga mål utgör betygsunderlag. Exempel och underrubriker förekommer inte i målen. I varje ämne finns maximalt tio mål.

Målen är mer övergripande formulerade än det centrala innehållet för varje kurs, det centrala innehållet är mer konkret och detaljerat än målen. Det kan dock finnas skrivningar om innehåll även i målen, men inte på samma konkretionsnivå som i det centrala innehållet.

Målen struktureras på följande sätt:

En kursiverad ingångsmening:

Undervisningen i ämnet x ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

Därefter skrivs varje mål i en numrerad punktlista. En punkt kan bestå av flera meningar. Varje punkt inleds med stor bokstav och avslutas med punkt, även de punkter som bara består av en kort fras.

Punkterna inleds med ”förmåga att”, ”kunskaper om”, ”förståelse av” och ”färdigheter i att”. I målen används endast dessa fyra kunskapsuttryck. I de förslag till kursplaner för grundskolan som Skolverket har redovisat till regeringen (U2009/312/S) används endast kunskapsuttrycket ”förmågan att”. Denna skillnad motiveras av att grundskolans mål omfattar nio årskurser och därmed behöver skrivas mer övergripande än gymnasieskolans mål som omfattar en betydligt kortare tid. Dessutom har de branscher och andra avnämare som Skolverket haft kontakt med i arbetet med gymnasieskolans ämnesplaner uttryckt ett behov av att som mål kunna ange att eleverna ska ha kunskaper om till exempel lagar och andra bestämmelser som gäller säkerhet. Det räcker inte, enligt branscherna och avnämarna, att eleverna har förmåga att arbeta enligt lagarna och bestämmelserna, utan de måste också ha kunskaper om dem. I det här faller har Skolverket bedömt att skillnaderna mellan skolformerna motiverar att grundskolans kursplaner och gymnasieskolans ämnesplaner avviker från varandra.

En annan skillnad mellan grundskolans kursplaner och gymnasieskolans ämnesplaner är att gymnasieskolans anger målen i en numrerad punktlista medan grundskolans är onumrerad. Anledningen till att gymnasieskolans punktlista är numrerad är för att kunna ange att olika kurser kan rikta sig mot olika mål medan grundskolans årskursintervall alltid riktar sig mot alla mål.

1a.3 Kurser i ämnet

Under denna rubrik anges vilka kurser som ingår i ämnet och hur de bygger på varandra. Om kurser läses oberoende av varandra eller parallellt anges ingen reglering. Om en kurs bygger på en kurs från ett annat ämne så anges den kursen, men inte ämnet. Om en kurs kan läsas flera gånger med olika innehåll anges det också här. Dessutom anges vilka kurser som är överlappande där betyg från båda kurserna inte kan ingå i elevens examen.

För första kursen i ämnena svenska, svenska som andraspråk, svenska för döva (som bygger på specialskolan), engelska, matematik, historia, religionskunskap, samhällskunskap, naturkunskap, idrott och hälsa, geografi, biologi, fysik, kemi och modersmål anges:

”Kursen bygger på grundskolans kunskaper eller motsvarande.”

I moderna språk och teckenspråk anges att steg 2 bygger på steg 1 eller på elevens val i grundskolan samt att steg 3 bygger på steg 2 eller på språkval i grundskolan.

Om kurserna bygger på varandra namnges de antingen med 1, 2, 3 o.s.v. eller med olika namn. Om kurserna läses oberoende av varandra namnges de inte med siffror 1, 2, 3 o.s.v., däremot kan parallella kurser heta 1a, 1b o.s.v. eller olika namn. Om ett ämne består av endast en kurs benämns inte kursen med siffran 1. Ämnet och kursen kan ha samma namn.

Kurs 1 i historia, naturkunskap och samhällskunskap namnges som kurs 1a1 (50 poäng), kurs 1a2 (50 poäng) och kurs 1b (100 poäng). Kurs 1a1 och 1a2 motsvarar tillsammans kurs 1b.

Kurserna i matematik namnges 1a/2a (för yrkesprogrammen), 1b/2b/3b (för ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapsprogrammet) samt 1c/2c/3c (för naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet). För fördjupade studier i matematik finns även kurserna matematik 4, matematik 5 och matematik – specialisering.

Kurser som bygger på varandra anges i dag med A, B, C osv. och i den reformerade gymnasieskolan med 1, 2, 3 osv. De nya ämnesplanerna är inte konstruerade så att en kurs 1 i det nya systemet och en kurs A i det nuvarande systemet motsvarar varandra. Man kan inte heller utgå från att ämnen som har identiska eller liknande namn helt motsvarar varandra. I Skolverkets arbete med reformen har konstruktionen av ämnen och kurser setts över och nya kunskapsområden har tillkommit medan andra har utgått eller omstrukturerats. Således går det inte att exakt säga vad en ny kurs motsvarar i det nuvarande systemet, men i de fall där sådana jämförelser är möjliga och meningsfulla avser Skolverket i kommenterande material att beskriva hur ämnen och kurser motsvarar varandra.

Rubriken Kurser i ämnet finns överhuvudtaget inte i de förslag till kursplaner för grundskolan som Skolverket har redovisat till regeringen (U2009/312/S).

1a.4 Kursens namn, kursens poängomfattning

Under denna rubrik anges vilka av målen som kursen omfattar med följande mening:

”Kursen x omfattar punkterna [siffror anges] under rubriken Ämnets syfte(, med särskild betoning på...).”

Om ”med särskild betoning på” skrivs ut görs det på två sätt. Om hela mål särskilt betonas görs en hänvisning till punkterna, till exempel:

Kursen x omfattar punkterna 1–7 under rubriken Ämnets syfte, med särskild betoning på punkterna 3 och 6.

Om delar av mål särskilt betonas kan text skrivas ut, till exempel:

Kursen x omfattar punkterna 1–7 under rubriken Ämnets syfte, med särskild betoning på förmåga att medverka i vård och omsorgsarbete.

Kursens nivå kan också anges, till exempel:

I kursen behandlas grundläggande kunskaper i ämnet.

Det anges inte på vilka program, inriktningar eller yrkesutgångar kursen ingår. I den inledande texten räknas inte heller kursens centrala innehåll upp, det kommer under nästa rubrik.

Rubriken Kursens namn, kursens poängomfattning finns överhuvudtaget inte i de förslag till kursplaner för grundskolan som Skolverket har redovisat till regeringen (U2009/312/S).

1a.5 Centralt innehåll

Det centrala innehållet uttrycks på varierande sätt beroende på ämnets karaktär. Centralt innehåll är inte bara stoff utan kan även vara metoder, begrepp, teorier etc. Det är viktigt att det centrala innehållet inte formuleras som mål. Därför inleds det centrala innehållet inte med kunskapsuttryck som ”kunskaper om” eller ”förmåga att”. Det centrala innehållet kan däremot uttrycka en nivå, till exempel ”grundläggande hantverksteknik”.

Det centrala innehållet kan formuleras: *Skriftlig framställning av argumenterande text* men inte: *Att skriva argumenterande text*, vilket riskerar att uppfattas som en målformulering.

Exempel förekommer i det centrala innehållet om de förtydligar vilket innehåll som åsyftas eller konkretiserar kursens nivå. Om exempel förekommer anges de med ”till exempel” som markör. Vid behov används underrubriker för att gruppera det centrala innehållet.

Det finns en tydlig relation mellan mål och innehåll. Innehållet motiveras av målen, dvs. när man läser en punkt i det centrala innehållet ska det gå att se varför innehållet finns med. Innehållet ska bidra till att eleverna utvecklas mot ett eller flera mål. Målen går också att spåra i innehållet. Om en kurs omfattar ett visst antal mål ska man i innehållet se att det finns stoff/metoder/begrepp/teorier som bidrar till att eleven utvecklar kunskaper mot de målen. För att man tydligt ska se att ett visst innehåll korrelerar mot ett visst mål presenteras innehållet i samma ordning som målen. (Kunskapskraven följer också denna ordning.)

Förhållandet mellan konkretions- och detaljeringsgraden i målen respektive i det centrala innehållet är också viktigt. Det centrala innehållet är mest konkret och detaljerat i förhållande till målen och kunskapskraven. Därför är det centrala innehållet oftast mer utbyggt än att det bara anger enstaka ord.

Konkretions- och detaljeringsgraden av det centrala innehållet kan variera mellan olika kurser beroende av deras karaktär och poängomfattning. I de nya ämnesplanerna anges en högre innehållstyrning än i dagens kursplaner. En hjälp i utformandet av det centrala innehållet har varit det innehåll som finns i dag i mål att uppnå i kursplanerna. Jämfört med dagens mål att uppnå och det innehåll som där anges är de nya ämnesplanerna tydligare och styr innehållet i högre grad. Det centrala innehållet är dock inte utformat så att det detaljstyr undervisningen.

Det centrala innehållet anger just det innehåll som är centralt. Utöver det som anges i det centrala innehållet kan läraren välja också annat innehåll, men läraren måste i undervisningen behandla det som anges i det centrala innehållet.

Det centrala innehållet struktureras på följande sätt:

En kursiverad ingångsmening:

Undervisningen i kursen ska behandla följande centrala innehåll:

Därefter skrivs det centrala innehållet i en punktlista. Listan kan se olika ut utifrån kursernas olika karaktär. I vissa kurser består punkterna av några ord, i andra av

flera meningar. Varje punkt inleds med stor bokstav och avslutas med punkt även om punkten bara består av några ord.

1a.6 Kunskapskrav

Kunskapskraven utgår från en ”grundberättelse” som talar om vad eleven gör när hon eller han visar sina kunskaper i ämnet. Grundberättelsen tar sin utgångspunkt i målen för ämnet. Den ligger till grund för kunskapskraven för samtliga kurser som ingår i ämnet. Utgångspunkten är alltså en gemensam grundtext för alla kurser och alla betygssteg i kurserna. Därefter har grundberättelsen anpassats till de mål som ingår i just den kursen och till det centrala innehållet för just den kursen. Det har inneburit tillägg och avdrag från grundberättelsen. Grundberättelsen har också anpassats utifrån kursens nivå.

När en grundberättelse har tagits fram, anpassad till aktuell kurs, har nivåbestämningar gjorts för varje betygssteg E, C och A. Nivåbestämningarna har gjorts med hjälp av en generell progressionstabell, se nedan. Progressionstabellen har kommit till med utgångspunkt i den kritik som riktats mot dagens betygskriterier bland annat i betänkandet *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan*, SOU 2007:28. Kritiken innebär att dagens system innehåller alltför många olika kunskapsuttryck där man egentligen avser samma sak men uttrycker det med olika begrepp. Progressionstabellen har fungerat som underlag för arbetet med kunskapskrav i samtliga kurser för att få en samsyn av progressionen mellan betygsstegen E, C och A i hela gymnasieskolan samt för att i så stor utsträckning som möjligt använda samma kunskapsuttryck när samma sak avses. Vid behov har vissa avvikelser gjorts från den generella progressionstabellen och i vissa kurser används även andra begrepp än de som förekommer i tabellen.

	<i>Betyget E</i>	<i>Betyget C</i>	<i>Betyget A</i>
<i>Beskriva, redogöra, förklara, diskutera, resonera, motivera</i>	Översiktligt	Utförligt	Utförligt och nyanserat
<i>Värdera/Utvärdera</i>	Enkla omdömen	Nyanserade omdömen	Nyanserade omdömen samt ger förslag på hur arbetet kan förbättras
<i>Slutsatser/ Argument/ Motiv/ Resonemang/ Reflektioner/ Bedömningar/ Jämförelser/ Kopplingar/ Förklaringar/ Ge förslag/ Exempel</i>	Enkla	Välgrundade	Välgrundade och nyanserade
<i>Situationer</i>	Bekanta	Bekanta/Nya	Bekanta men även nya/Nya
<i>Utförande</i>	Med visst handlag	Med gott handlag	Med mycket gott handlag
<i>Utförande</i>	Med viss säkerhet	Med viss säkerhet	Med säkerhet
<i>Utförande</i>	I samråd med handledare När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med viss säkerhet den egna förmågan och situationens krav.	Efter samråd med handledare När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med viss säkerhet den egna förmågan och situationens krav.	Efter samråd med handledare När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med säkerhet den egna förmågan och situationens krav.
<i>Resultat/ Kvalitet</i>	Tillfredsställande	Tillfredsställande	Gott/God
<i>Komplexitet i situationer/ uppgifter/ problem/ frågor/ o.s.v.</i>	Enkla	-	Komplexa/ Avancerade
<i>Kvantitet</i>	Någon	Några	Flera
<i>Kvantitet</i>	Begränsade	-	Omfattande
<i>Kvantitet</i>	Fåtal	-	Flera
<i>Dokumentation</i>	Enkel	Noggrann	Noggrann och utförlig
<i>Fackspråk</i>	Enkelt	-	Nyanserat
<i>Ställa frågor</i>	Enkla	Enkla/Utforskande	Utforskande
<i>Risikobedömning</i>	Enkel	-	Välgrundad
<i>Projektplan/ Synopsis/ Kampanj / Planering/ Manus</i>	Enkel	Enkel/Genomarbetad	Genomarbetad
<i>Analys/ Tolkning</i>	Enkel	-	Komplex/Avancerad

I kolumnen längst till vänster anges i vilket sammanhang de olika uttrycken används. Till exempel när det handlar om att eleven beskriver/redogör/förklarar/diskuterar/resonerar gör hon eller han det **översiktligt** för betyget E, **utförligt** för betyget C samt **utförligt och nyanserat** för betyget A.

Skolverket har i remissyttranden gällande ämnesplanerna fått synpunkter på begreppet "nyanserat". Södertörns högskola, till exempel, menar att begreppet nyanserat lämnar stort utrymme för tolkning. Man menar att nyansering kan avse såväl ett rikt språkligt uttrycksätt, det vill säga en stilistiskt skicklig framställning, som en framställning som redovisar flera olika perspektiv, och inte lider av partiskhet. Om begreppet nyanserat ska användas behöver den aktuella innebörden anges, enligt Södertörns högskola. När Skolverket använder begreppet "nyanserat" görs det huvudsakligen i betydelsen ur flera perspektiv. Skolverket anser att begreppet kan användas i kunskapskraven, men håller med Södertörns högskola om att det behöver förklaras.

När det gäller vissa sammanhang i kolumnen längst till vänster finns flera olika uttryck som kan användas. Till exempel används för utförandet handlag, säkerhet eller samråd med handledare.Handledningsbegreppet används för att markera en ökad grad av självständighet. I remissyttrandena gällande ämnesplanerna har Skolverket fått synpunkter på hur handledningsbegreppet användes. Skolverket gick i remissen ut med begreppen "**med handledning**" för betyget A, "**i samråd med handledare**" för betyget C och "**självständigt efter samråd med handledare**" för betyget A. Flera remissinstanser, bland annat Livsmedelsföretagen och Nationella programrådet för industritekniska programmet, ansåg att E-nivån var för låg. Eleven är inte, enligt branscherna, anställningsbar om hon eller han utför arbetsuppgifter med handledning. Med anledning av dessa synpunkter har Skolverket höjt E- och C-nivån. För betyget E utför eleven arbetet "**i samråd med handledare**". Det innebär att eleven arbetar tillsammans med handledare, men inte behöver ha en handledare vid sin sida i alla moment. För betyget C utför eleven arbetet "**efter samråd med handledare**". Det innebär att eleven tar egna initiativ men stämmer av med handledare innan hon eller han utför sitt arbete. För betyget A användes i remissen "**självständigt efter samråd med handledare**". När nu nivån är höjd för betygen E och C anser Skolverket inte att tillägget "**självständigt**" anger en tillräcklig progression. Därför har Skolverket valt att använda samma nivå för betyget A, dvs. "**efter samråd med handledare**". Dessutom har en ytterligare variabel lagts till. På E-nivån finns därför meningen: "När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med viss säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.". Denna mening upprepas sedan på C-nivån och höjs till A-nivån: "När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.". De tillagda meningarna tillgodoser, enligt Skolverkets bedömning, någonting som efterfrågats av branscher och andra avnämare, nämligen elevens agerande när hon eller han samråder med handledare. Det handlar om att eleven i samrådssituationen reflekterar över den egna förmågan i förhållande till arbetsuppgiftens komplexitet och på vilket sätt hon eller han kan lösa uppgiften på bästa sätt. Det handlar också om att eleven i övrigt bedömer situatio-

nens krav, till exempel hur lagar och andra bestämmelser påverkar hur uppgiften ska lösas. För betyget E och C gör eleven bedömningen ”**med viss säkerhet**” och för betyget A ”**med säkerhet**”. När man kombinerar samråd med handledare och bedömningen av den egna förmågan och situationens krav uppnås en progression i tre steg. I begreppet handledare ingår både en lärare/handledare på skolan och en handledare på en arbetsplats.

När det gäller säkerhetsbegreppet har några remissinstanser också gett synpunkter. Begreppen ”**med viss säkerhet**” och ”**med säkerhet**” används för att uttrycka hur säker eleven är i sitt utförande av arbetet (således inte för att uttrycka om eleven utför arbetet på ett för sig själv och andra säkert sätt). Bland annat menar SKL och TCO att uttrycket ”**med viss säkerhet**” inte visar på en tillräckligt hög nivå för att vara godkänd. Med anledning av synpunkterna har Skolverket ibland ersatt ”**med viss säkerhet**” med ”**med säkerhet**” redan på E-nivån i kurser som ligger i slutet av elevernas utbildning.

I vissa sammanhang anges samma uttryck på både E och C, till exempel när det gäller resultat/kvalitet, där ”**tillfredsställande**” används för E och C, och ”**gott/god**” för A. Ibland anges progressionen genom att göra en inskränkning för betyget E, inte skriva någonting för betyget C och sedan göra ett tillägg för betyget A. Som exempel kan nämnas komplexiteten i uppgifter där ”**enkla uppgifter**” används för betyget E, ”uppgifter” används för betyget C och ”**komplexa/avancerade uppgifter**” används för betyget A.

I kunskapskraven kan även kvantitativa aspekter skilja mellan betygsstegen. Ett exempel på detta är att eleven använder ”**någon** metod” för betyget E, ”**några** metoder” för betyget C och ”**flera** metoder” för betyget A. Ett annat exempel är att eleven ”redogör **översiktligt**” för betyget E och ”redogör **utförligt**” för betyget C. Att kvantitativa aspekter kan utgöra skillnader för olika betyg har i remissen kritiserats av LR som menar att endast kvalitativa aspekter ska bedömas. Skolverket menar dock att det i den kvantitativa aspekten också finns en kvalitativ aspekt, att till exempel kunna använda flera metoder visar på en högre kunskapsnivå än att kunna använda någon metod.

Flera remissinstanser, de som nämnts ovan och även till exempel Myndigheten för yrkeshögskolan och Skolinspektionen, har uppgett att det finns otydligheter i kunskapskraven. Skolverket avser därför ge ut förklarande texter om de progressionsord som har använts i kunskapskraven. Flera remissinstanser, bland annat Myndigheten för yrkeshögskolan och LR, har dock också uttryckt sig positivt om att de nya kunskapskraven är tydligare och troligtvis kommer att fungera bättre än dagens betygs-kriterier.

För att tydliggöra progressionen mellan betygsstegen i en kurs har det som särskiljer mellan E, C och A markerats med **fetstil**.

Det finns en tydlig koppling mellan målen och kunskapskraven. I kunskapskraven kan man spåra målen. Ordningen i kunskapskraven är densamma som i målen och kunskapskraven påverkar därmed målens ordning, vilket i sin tur påverkar det cen-

trala innehållets ordning. Om målen till exempel börjar med förmåga att läsa texter börjar också kunskapskraven med detta. Däremot har strävan inte varit en ett till ett-relation mellan mål och kunskapskrav. I vissa ämnen finns en ett till ett-relation mellan något mål och något kunskapskrav, men det har inte varit den grundläggande principen. Ett eller flera mål motsvaras dock av ett stycke i kunskapskraven.

Kunskapskraven har för vart och ett av betygsstegen formulerats som en löpande, styckeindlad text och inte i en punktlista som dagens betygskriterier. Varje stycke har samma ordning i vart och ett av betygsstegen. Ordningen relaterar också till målen, som beskrivits ovan. Varje stycke ska inte uppfattas som sammanlagda kriterier i punktform som enkelt kan identifieras och hanteras var för sig utan vara en sammanhållen beskrivning.

Hela kvalitetsbeskrivningen har skrivits fram för varje betygssteg och varje betygssteg ska kunna stå för sig själv. Det innebär att kunskapskravet för ett högre betygssteg har skrivits så att det innefattar det lägre betygsteget, och inte som i dag där högre betygssteg förutsätter de lägre. Om någonting i kunskapskraven endast gäller för det lägsta betygssteget, till exempel att eleven kan arbeta säkert och följa gällande lagstiftning, har denna formulering upprepats i lika lydelse även för de högre betygsstegen. I kunskapskraven har det som är lika för olika betygssteg skrivits på ett identiskt sätt och formuleringarna varierar endast när en progression mellan betygsstegen och/eller mellan kurserna ska markeras. Det finns inte en progression mellan betygsstegen i alla delar och det framgår tydligt när det gör det och när det inte gör det. Som nämnts ovan har fetstil använts för att ytterligare markera progressionen och det som skiljer sig åt mellan betygsstegen E, C och A.

Progressionen *mellan* kurser i ett ämne kan dels bäras av det centrala innehållet, dels av kunskapskraven. Skolverkets grundprincip har varit att främst låta det centrala innehållet bära progressionen mellan kurser. När det finns ett centralt innehåll som bär progressionen behöver inte kunskapskraven variera *mellan* kurserna, bara *inom* kurserna mellan betygsstegen E, C och A. I vissa ämnen bär det centrala innehållet inte i samma utsträckning progression (till exempel i språk) och då måste kunskapskraven bära progressionen mellan kurserna och variera i större utsträckning mellan kurserna.

I kunskapskraven har det gjorts kopplingar till det centrala innehållet. Dessa kopplingar har gjorts på ett övergripande och inte på ett detaljerat sätt. Exempel förekommer inte i kunskapskraven.

Kunskapskraven har huvudsakligen skrivits i presensform. I Skolverkets redovisning av det förberedande uppdraget (U2009/2114/G) skrevs kunskapskraven i "kan-form". Skolverket har i detta uppdrag övergett "kan-formen" eftersom den skapar en otydlighet om vad eleverna ska göra för ett visst betygssteg. Formuleringar som "Eleven kan använda..." markerar inte på vilket sätt eleven ska visa att hon eller han kan. Formuleringar som "Eleven använder..." är tydligare i detta sammanhang eftersom de markerar att eleven ska visa sina kunskaper genom att använda dem. Om man vill använda "kan-formen" bör kunskapskraven byggas ut så att det också framgår på vilket sätt eleven visar att hon eller han kan. I de kun-

skapskrav som Skolverket håller på att ta fram för grundskolan har man arbetat med "kan-formen" och där är också kunskapskraven mer utbyggda så att det framgår på vilket sätt eleven visar vad hon eller han kan.

De kunskapskrav som Skolverket håller på att ta fram för grundskolan inleds med en text som beskriver vad som ska bedömas i ämnet. Motsvarande text finns inte i gymnasieskolans ämnesplaner. Grundskolans kunskapskrav omfattar en längre tidsperiod, tre årskurser. Gymnasieskolans kunskapskrav, som är kursspecifika, omfattar en kortare tidsperiod, vanligtvis en till två terminer (100 poäng). Grundskolans kunskapskrav riktar sig mot samtliga mål i ämnet, vilket möjliggör en text om vad som ska bedömas på ämnesnivå. Gymnasieskolans kunskapskrav riktar sig mot de mål som ingår i den enskilda kursen och därför är det inte möjligt att skriva en text på ämnesnivå. En text på kursnivå bedömer Skolverket skulle bli väldigt överlappande gentemot kunskapskraven som är kursspecifika. Skolverket har därför gjort bedömningen att det för gymnasieskolans del inte behövs någon inledande text till kunskapskraven.

1b Stödande material för bedömning och betygsättning

Skolverket ska ta fram material som stöd för arbetet med bedömning och betygsättning av de nya kurserna enligt den nya betygsskalan. Detta arbete pågår inom Skolverket. Denna del av uppdraget behöver inte återrapporteras till regeringen.

2. Gymnasiegemensamma ämnen

När det gäller ämnet matematik fick Skolverket i tilläggsuppdrag att utgå från att alternativa kurser får förekomma även efter den inledande kursen i ämnet. Med anledning av tilläggsuppdraget föreslår Skolverket ett matematikämne som är indelat i tre ”spår”. Spår a för yrkesprogram, spår b för ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapsprogrammet samt spår c för naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet. För yrkesprogrammen finns de särskilt framtagna kurserna matematik 1a och 2a. För ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapsprogrammet matematik 1b, 2b och 3b. För naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet matematik 1c, 2c och 3c. Därefter finns matematik 4, matematik 5 och matematik – specialisering.

Skolverket har valt att programanpassa matematikkurserna utifrån två motiv, dels utifrån om de ska ingå i ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program, dels utifrån omfattningen av obligatorisk matematik på programmen. Spår a har en obligatorisk kurs, spår b har minst två obligatoriska kurser (undantaget estetiska programmet och humanistiska programmet) och spår c har minst tre obligatoriska kurser. Att göra en delning mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program är i linje med reformen i stort. Att utgå från omfattningen av obligatorisk matematik på programmen anser Skolverket ger bättre förutsättningar för att kursen eller kurserna i varje spår ska kunna skapa en helhet och på så sätt en tydligare programanpassning.

A-spårets kurs 1 tar upp mindre av algebra, geometri och funktioner och i stället ges mer utrymme åt att använda matematik som redskap i sammanhang knutna till karaktärsämnen. Skolverket bedömer att abstraktionsnivån därmed inte blir lika hög i kurs 1a som i kurserna 1b och 1c. En differentiering för de högskoleförberedande programmen skapar bättre förutsättningar för en samstämmighet mellan matematiken och andra karaktärsämnen. Estetiska programmet och humanistiska programmet har 100 poäng obligatorisk matematik men här går högskoletillhörigheten före omfattningen av obligatorisk matematik. Skolverket anser att det är lämpligast att dessa program följer spår b.

A-spårets kurs 2 är konstruerad dels för att ge bidrag till karaktären, dels för att ge särskild högskolebehörighet och förbereda för fortsatta matematikstudier. Samma resonemang gäller för kurs 3 i b-spåret.

Övergångar mellan de tre olika spåren blir aktuella för elever som läst kurs 2a och sedan vill läsa kurs 3b eller 3c respektive elever som läst kurs 3b och sedan vill läsa kurs 4. Även vid studievägsbyten blir övergångar aktuella. Det finns inga formella hinder för övergångarna även om ett stöd från skolan i vissa fall kan vara nödvändigt. I detta sammanhang ska betonas att det finns ett friutrymme i kursernas centrala innehåll. Friutrymmet i kurserna 1a och 2a gör det möjligt att anpassa innehållet inte bara mot programmets karaktär utan också mot vidare studier. I de fall det är aktuellt kan skolan välja om 3b eller 3c är lämpligast för de elever eller elevgrupp-

per som läst 2a. Skolverket gör bedömningen att dessa övergångar berör ett fåtal elever och anser därför att konstruktionen är hållbar och inte riskerar skapa inläsningseffekter, varken under eller efter gymnasietiden.

Samtliga inledande kurser – matematik 1a, 1b och 1c – förutsätts ge grundläggande högskolebehörighet. Samtliga kurser på nivå 2 – matematik 2a, 2b och 2c – och de två kurserna på nivå 3 – matematik 3b och 3c – förutsätts ge särskild högskolebehörighet till utbildningar som kommer att kräva matematik 2 eller 3.

3. Programgemensamma ämnen

Denna del av uppdraget redovisades den 15 februari 2010.

4. Nationella inriktningar

Denna del av uppdraget redovisades den 15 februari 2010.

5. Programfördjupning

5a Kunskapsområden inom programfördjupningen

Denna del av uppdraget redovisades den 15 februari 2010. De kunskapsområden och exempel på innehåll som angavs då var endast preliminära.

5b Ämnen och kurser inom programfördjupningen

Denna del av uppdraget fanns tillgänglig på Skolverkets webbplats den 1 juni 2010 i enlighet med uppdraget. Ämnen och kurser som Skolverket föreslår som programfördjupning har legat ute på remiss under perioden 17 maj till 16 augusti 2010. Skolverket kommer att fastställa ämnen och kurser i programfördjupningen under oktober 2010.

6. Examensmål

Denna del av uppdraget redovisades den 15 februari 2010. Skolverket har i det fortsatta arbetet beaktat de examensmål som har fastställts av regeringen.

7. Examenskrav för yrkesprogrammen

Denna del av uppdraget redovisades den 15 februari 2010.

8. Entreprenörskap

Denna del av uppdraget redovisades den 15 februari 2010. Då planerade Skolverket att lägga in kunskapsområdet entreprenörskap i två olika ämnen, dels i det nya ämnet entreprenörskap, dels i ämnet företagsekonomi. Denna ämneskonstruktion är fortfarande giltig.

Genomförande av uppdraget

Enligt uppdraget ska Skolverket samråda med de nationella programråden för yrkesprogrammen. De permanenta nationella programråden inrättades i maj 2010. Därefter har Skolverket samrått med de nationella programråden och dessförinnan har branscher och andra avnämare fungerat som interimistiska nationella programråd.

När det gäller de högskoleförberedande programmen har Skolverket samrått med universitet och högskolor.

Skolverket har dessutom samrått med andra myndigheter. Till samrådsmöte inbjöds bl.a. Högskoleverket, Myndigheten för yrkeshögskolan, Skolinspektionen, VHS samt elevorganisationerna.

Vart och ett av programmen har även samrått med branscher och andra avnämare, universitet och högskolor, kommuner, organisationer samt ämnesföreträdare.

Ämnesplaner för de gymnasiegemensamma ämnena, se bilaga 1

Exempel på ämnesplaner för några yrkesämnen, se bilaga 2